національної „солідарности пролетаріату“, ідеалом політичної самостійности, але не резіґнації з незалежности за ціну „з'єднеия“ всіх земель. Ідеал, що всі питаня зовнішної і внутрішної політики розглядав в рамках великих світово-історичних концепцій. Ідеал скерований в самій своїй природі проти Росії, та проти її волі зреалізований. Лише з здійсненям сего ідеалу розвяжеть ся також справа Галичини, бо не рішеня галицької справи приведе до рішеня української, але навпаки.

Тільки до здійсненя незалежности нації конечна річ, щоби самостійницька інтеліґенція, що стоїть на ґрунті селянської ідеольоґії, знайшла формулу великого народного руху на Україні і виразно намітила його мету. Подібно до своїх предків-козаків, що воювали на власну руку з Туреччиною, українські селяни, що бють ся з Москвою, кажучи словами Куліша, „мало розуміли суть свого діла та його завданя, але змушені силою річий бити в певнім напрямку, вони ділали практичнійше від державників“, що відмовляли їх від їх чину. Від кількох років „бють“ наші селяни „в певнім напрямку“, але обеднати їх рухи і проти Денікіна, і проти Леніна під одним сино-жовтим прапором, яко боротьбу проти Росії, се зможе зробити лише свідома інтеліґенція, так само як тільки свідома акція козацько-шляхотської інтеліґенції, що окружала Хмельницького, могла надати політичну суть хлопським бунтам. Без сеї праці інтеліґенції, без знайденя формули боротьби, лишить ся вона боротьбою за відібрану худобу або за сконфісковане збіжя, так само, як без Леніна і присних весь большевізм лишивби ся одною великою пуґачовщиною. Соціал-геростратн на Україні богато попрацювали, щоби перешкодити людям доброї волі і думки знайти правдиву формулу великої національної боротьби, вивести її поза рамки махновщини, зробити з хаотичного руху свідому своїх цілий акцію. Тепер вони мусять зникнути, москвофіли з права і з ліва, і сі що вертають до „традіцій“ Гайдамачини, або, як оден „ученый“ професор, навіть татарщини, — і сі, що ніяк не можуть вимазати з свої памяти великої, жалованої на другий день ним самим, похибки Б. Хмельницького. Зникнути скорше, бо „время люте“, бо коли інтеліґенція наша тепер свого завданя не виконае, можуть явити ся ріжні чужонаціональні демаґоґи, котрі, заспокоюючи частину потреб нації,

уярмлять її, як се хотіли зробити большевіки а перед ними П Столипін. Коли се станеть ся, і наш нарід знов ідейно буде запряжений до воза чужої державности, нестимуть виключну вину за се лише наші соціалістичні демагоги.

В димі пожарів, в морі крови, в нелюдськім напруженю нервів і думки, коли в один місяць переживаеть ся досвід десятків літ, повстає і формуеть ся українська нація, як в 1870 повставала нація німецька. Носителем сего процесу виступає селянство, не люди з „спокійними чолами, незахмареними соромом", з „серцями поростими мохом", котрих без ваги картала поетка українського рісорджімента, тільки оспівувані нею „местники дужі", местники не за „пролетаріат" але за поневіряну націю. Гомін їх боротьби може видасть ся спершу за голосним культурному европейському вухові, її поезія за химерна, як сей „непогамований, страшний, несамовитий вітер з України", що інспірував Вергарена, але, навіть гіперкультурна Европа, скоро знайде в сій боротьбі той своерідній, глибокий ритм котрим хвилює вона сама. Розгадати сей ритм руху, його сенс, се якраз завданя нашої ґенерації, що мусить нарешті зрозуміти, що наш національний ідеал може здійснити ся тільки в безкомпромісовій боротьбі з Росію. Сей рух селянства позволить нам відновити також перервану нитку нашої традиції, котра не є традицію кирило-методіївців, Драгоманова та інтернаціонально-москвофільського соціалізму, не традиції часів упадку нації, тільки традиції сего часу, коли розгонова енергія народу досягла свого вершка — традиції лучности з Заходом, традиції 1709-го року, підхопленої в наші часи всіми тими, котрі зі зброю в руці в остатні чотирі роки хотіли її здійснити. Традиції не племени, не провінції, не суспільної верстви, не кляси, не політичного підсусідка, концедуючого свої права за сочевицю чужій державній ідеї, але традиції політичної нації, якою мусимо стати, коли не хочемо наново пірнути в історичну Лету.

Свідомі сего ідеалу, навіть повалені на землю, навіть під чоботом щасливого переможця — встанемо. Зрікаючись його — ніколи!